

Problematika ľaváctva

V súvislosti s ľaváctvom a praváctvom sa v medzinárodnej terminológii používa pojem laterálita (z latinského *latus, lateris* – strana, bok).

Laterálita sa vzťahuje na tzv. dominanciu – funkčnú prevahu jednej z hemisfér mozgu. Ľavá hemisféra usmerňuje činnosť párových pohybových a zmyslových orgánov umiestnených vpravo a pravá hemisféra ovplyvňuje ľavé párové orgány.

V súčasnosti sa zvyčajne používa 5 kategórií, ktoré označujú laterálitu ako kvantitatívny znak:

- vyhranené ľaváctvo,
- menej vyhranené ľaváctvo
- nevyhranené ľaváctvo (ambidextria)
- menej vyhranené praváctvo
- vyhranené praváctvo.

Vo všeobecnosti môže byť laterálita súhlasná (dominantné oko, ruka, noha a ucho sú pravé alebo ľavé), ale môže byť aj nesúhlasná – (keď je napr. dominantné oko pravé ale ruka ľavá).

U ľaváctva sa dá vysledovať určitý genetický základ. U oboch rodičov ľavákov je predpoklad, že sa im narodí dieťa ľavák 3-4 krát väčšia ako u rodičov pravákov.

Iný typ ľaváctva je tzv. patologického pôvodu, keď v dôsledku poškodenia ľavej hemisféry plodu v maternici matky preberie dominantnú funkciu pravá hemisféra, a tým sa pôvodne z praváka stane ľavák. Ľavá hemisféra sa vyvíja neskôr a pomalšie ako pravá, preto aj obdobie na možné poškodenie tejto hemisféry je dlhšie.

Jeden z pravdepodobných faktorov , ktorý môže spôsobiť poškodenie mozgu plodu je hormón testosterón, ktorý zaznamenáva vyššiu hladinu pri plodoch mužského pohlavia, čo vysvetľuje výskyt 1,5 krát viac ľavákov medzi mužmi ako medzi ženami, a tým aj zvýšený výskyt imunitných porúch medzi ľavákmi.

Poškodenie mozgu môže nastať aj pri pôrode alebo v neskoršom období - pri úraze.

Žijeme v spoločnosti s prevahou pravákov (asi 75%), preto sa v minulosti častejšie vyskytovali prípady precvičovania ľavákov na pravákov. Vďaka osvety sa dnes takého prípady vyskytujú len výnimočne. V žiadnom prípade sa nemajú precvičovať vyhranení ľaváci. Následky precvičovania môžu byť rôzne: pohybový nepokoj – hlavne pri písaní, emočná labilita, agresivita, negativizmus, roztrásené a nekoordinované písmo niekedy až ťažko čitateľné. Môže sa objavovať nielen problematické písmo, ale aj ťažkosti v diktátoch, dyslexia , problémy s pozornosťou, nechcuť chodiť do školy. Z neurotických ťažkosti sa objavuje zajakavosť, tiky alebo pomočovanie.

V pravej hemisfére sa nachádzajú centrá pre zrakové vnímanie a vnímanie priestoru (na rozdiel od ľavej – ktorá je u väčšiny ľudí zodpovedná za reč). Pokiaľ sa pravá hemisféra stane dominantnou aj pre motorické zručnosti ako u ľavákov, môžu sa tieto schopnosti prejaviť ako mimoriadne dobré vo výtvarnom umení, matematike, architektúre, či šachoch. K známym ľavákom patril napr. Albert Einstein alebo Michelangelo Buonarotti.

Je vhodné, aby bolo dieťa v rodine poučené ešte pred nástupom do školy, že jeho ľaváctvo je niečo prirodzené. V triede by mal ľavák sedieť v lavici pre dvoch na ľavej strane (ak sedí s pravákom), aby si rukami pri písaní navzájom neprekážali. Ľavák si kladie zošit od stredu doľava so sklonom pravého rohu dole. Predlohu na opisovanie by mal mať položenú vpravo. Písacie potreby (peračník) si kladie na ľavú stranu lavice. Ceruzku alebo pero drží medzi palcom a mierne ohnutým ukazovákom a podopiera ho zospodu prostredníkom. Niekedy sa u ľavákov objavuje „zrkadlové“ písanie (sprava doľava). Pomôže predpisovanie začiatočných písmen alebo slabík na začiatku riadku, kým si dieťa neosvojí správny smer písania.

Je výborné, že v súčasnosti existujú špeciálne upravené pracovné nástroje pre ľavákov (perá, škrabky..) bolo by však dobré, keby sa týmto zaoberali už výrobcovia hračiek , aby sa ľaváci už od detstva nemuseli boriť s pravostranne orientovanými technickými vymoženosťami (napr. vypínače svetla, tlačidlá na výtahoch, dôležité tlačidlá na počítačoch (enter, čísla..) a pod.

Spracovala PhDr. Slávka Svitková podľa:

O.Zelinková: Dyslexie v předškolním věku?

A.D. Bradgon, D. Gamon: Když mozek pracuje jinak

M. Sovák: Výchova leváku v rodině

Z.Drnková, R.Syllabová: Záhada leváctví a praváctví